

Sven Edvin Salje – inte bara landsbygdens skildrare

Gustav Fredriksson

Från sommaren efter konfirmationen minns jag mest en oerhörd osäkerhet inför framtiden. Vad skulle jag bli? Var få arbete?.....När jag sedan började skriva, märkte jag snart, att det hela var en flykt ur en verklighet till en annan. För diktaren är dikten alltid en verklighet, en kuslig och mörk verklighet.

Saljemonument i Jämshög

Ovanstående citat från den självbiografiska berättelsen *Förspel* kan man läsa på det nya Saljemonumentet i Jämshög. Det invigdes i maj i år i samband med Saljesällskapets årsmöte. Monumentet symboliserar Sven Edvin Saljes författarskap och visar två boksidor formade som en plogbill riktad mot barndomens gata, Hantverkaregatan, och Saljes bostad på Hallaberget. Konstnären Börje Berglund ser Saljes författarskap som en bok som gror och växer upp ur marken. Berättelsernas jordnärlighet utgår från livet i hembygden. I plogbillens spets finns ett äppelträd, som genom att växa skapar skugga över ett rum för möten mellan boksidorna

Att bli författare

Sven Edvin Saljes ungdomsår sammanföll med den svåra 30-talskrisen. Hans författardebut och tidiga romansuccéer kom under en tid då Sverige valde väg från jordbrukets småskaliga samhälle till ett urbant industrisamhälle. Sociala gemenskaper bröts upp. Många greps av tveksamhet och ångest inför den nya framtiden. Längtan bort och längtan åter är återkommande känslor hos huvudpersoner i Saljes romaner.

För Sven Edvin Salje präglas 30-talet av längtan bort från arbetet som bodbiträde till att kunna utbilda sig och helt ägna sig åt att vara författare. Först efter debuten med romanen *Dimmorna lyfter* kunde drömmen om utbildning förverkligas. Två år senare, 1942, efter den prisbelönta romanen *På dessa skuldror* kunde Sven Edvin Salje känna att en tryggad tillvaro som författare var möjlig.

Varför läses Sven Edvin Saljes romaner?

De flesta av Sven Edvin Saljes läsare är nog alltså personer som kan se efterkrigstidens landsbygdsmiljöer framför sig. Har då Saljes romaner ingen aktualitet för dagens yngre läsare? Det är i personskildringar och i sociala relationer vi kan finna tidlösheten i Saljes romaner. Ungdomars ångest inför en oviss framtid, vuxnas ibland trasiga relationer och de äldres auktoritära roll eller utanförskap. Saljes knivskarpa skildringar av personkaraktärer fångar läsarna mer än ett halvsekel efter att de skrevs.

De återkommande visningarna i svensk TV av de fyra Saljefilmerna har bidragit till att komma ihåg Sven Edvin Salje främst som landsbygdsskildrare. De tre historiska romanerna om försvenskningstiden i Blekinge och den sista stora romanen *Genom lindens krona*, som beskriver sociala följder av laga skifte, framhålls emellertid av många som de allra största i Sven Edvin Saljes författarskap. De har också lovordats av fackhistoriker och den sista bidrog till utnämningen av Sven Edvin Salje som hedersdoktor vid Sveriges Lantbruksuniversitet.

Jämshög i nordvästra Blekinge är samhället där Sven Edvin Salje föddes och bodde mest hela sitt liv. Endast några månaders bortovaro vid några tillfällen då han behövde leva i rätt miljö för handlingen i några av romanerna. Kan man därför beteckna Sven Edvin Salje som en provinsiell författare? Ja, i så motto att landskapsskildringarna är hämtade från hans hembygd. De sociala miljöerna kan emellertid kännas igen från efterkrigstidens landsbygder i södra Sverige.

Saljes romaner översattes till flera främmande språk och särskilt i Norge såldes hans böcker i stora upplagor.

Saljesällskapet

Bokmässan i Göteborg och Olofströms kommuns årliga kulturvecka Näselfrossa är de två stora publika evenemang då Sven Edvin Saljes författarskap och Saljesällskapet marknadsförs. Saljesällskapet och Harry Martinson-sällskapets gemensamma monter på Bokmässan markerar samarbetet mellan de två författarsällskapen. Båda författarna är födda i Jämshögs socken med flera gemensamma replipunkter i bygden. De senaste årens av kommunen arrangerade bussresorna på temat "Resa i författarbygd", med Birger Johnson som allkunnig guide om båda författarna, har i regel varit fullbokade.

Olofströms kommuns nu treåriga satsning på kulturveckan Näselfrossa har ytterligare bidragit till det ökande och allt bredare intresset för Sven Edvin Salje och Harry Martinson. Författarmuseet i Jämshög, med samlingar från Saljes och Martinsons liv och författarskap, har året om många besökare.

Vi kan i sällskapet glädjas över att med inemot 1 200 medlemmar vara ett av de största litterära sällskapen. Spridningen av Saljesällskapets medlemmars bostadsorter visar det nationella intresset och styrker att Sven Edvin Salje inte enbart var en provinsiell författare. Bara hälften av medlemmarna bor i Blekinge. Den andra hälften medlemmar kommer från alla övriga Sveriges landskap.

Säljer Sven Edvin Saljes böcker?

Sven Edvin Saljes böcker kan idag endast köpas antikvariskt. Undantag är *Genom lindens krona*, som säljs i ett nytryck av Saljesällskapet. Johnny Karlsson, Holje Bok i Olofström, är den bokhandlare som i regel kan erbjuda ett komplett urval av Sven Edvin Saljes böcker. Johnnys svar på frågan i rubriken är: "Salje säljer bra i ett lokalt perspektiv och särskilt vid litterära evenemang säljer jag många Saljeböcker. Saljes läsare har inte antikvariatsvana. Men de som efterfrågar Saljes böcker vet vad de vill ha och vill gärna komplettera sin samling".

Bengt Bejmar på Författarmuseet i Jämshög har en jämn ström av besökare – ofta av grupper med intresse av både Sven Edvin Salje och Harry Martinson. Bengt berättar att även om det är Martinsons levnadsöde som fånglar museibesökarna mest så lämnar man ofta museet med en eller flera Saljeböcker eller med några av Saljesällskapets årsböcker.

Vägskäl

"Vägskäl" är namnet på det monument vid entrén till biblioteket i Olofström, som invigdes i samband med årets Näselfrossa. Monumentet är en gemensam hyllning till Harry Martinson och Sven Edvin Salje. På ett halvklot på en sockel av svart granit omgivet av tre pelare återges texter från Martinsons *Vägen till Klockrike* och Saljes *Hantverkaregatan*. Även "Vägskäl" är ett verk av Börje Berglund. Han uttrycker sin tanke med "Vägskäl" så här: "De tre pelarna symboliserar de tre luffarna – vagabonderna – vid vägskälet där en av vägarna går till Klockrike. Stjärnan i toppen på monumentet som lyser på jordklotet ska föra tankarna till Aniara. Hela platsen kring monumentet ska ge känslan av ett rum, en sfär runt de två författarna som kan bli en mötesplats.

Sven Edvin Saljes skriver om sin barndoms gata, *Hantverkaregatan*, som mynnade i ett vägskäl:

Ja, detta levande vägskäl, som fyllde mig i barnaåren med drömmar, förhoppningar, fruktan. Det är något förunderligt med vägar som möts och skils, som stöter samman och fjärrar sig åt olika håll. Vägarna är som människors möten.

Saljesällskapets utmaning är att välja väg för att levandegöra ett författarskap för kommande generationer.